

РОЛЬ РЕДАКТОРА У ВИБОРІ МАТЕРІАЛУ ДЛЯ МЕДИЧНИХ ФАХОВИХ ЖУРНАЛІВ

У статті визначено специфічні особливості першого етапу редагування медичної періодичної літератури – аналіз теми публікації; виокремлено критерії для аналізу теми; описано етапи опрацювання теми авторського оригіналу для опублікування.

Ключові слова: медичний фаховий журнал, спеціалізоване періодичне видання, авторський оригінал, перспективне планування.

I. Вступ

Медичні журнали є каналом здійснення комунікації між науковцями та практиками в галузі охорони здоров'я, обміну їх досвідом, донесення фахової інформації. Від організаційної, методичної, творчої діяльності редактора залежить якість цього видавничого продукту, спрямованого на задоволення інформаційних потреб медичних працівників, його конкурентоспроможність на вітчизняному ринку фахової періодики. Актуальність теми журнальної статті визначається її своєчасністю й потребою в опублікуванні з огляду на запити цільової аудиторії, інформативністю, місцем у конкретному розділі видання. Тому першочергове значення має аналіз редактором тематичного наповнення медичного журналу та перспективне планування публікацій видання.

У науковій літературі немає ґрунтовних досліджень, присвячених редагуванню медичної періодики, зокрема з планування тематичного наповнення конкретного випуску медичного журналу та аналізу тем авторських оригіналів. Вивчення специфіки редакторського опрацювання журналів медичної тематики поглиблює та уточнює теорію редагування спеціалізованих видань.

Історіографія питання була окреслена в монографіях Н. В. Зелінської, М. С. Тимошика та інших науковців. Різні аспекти редакторської підготовки періодичних спеціалізованих видань розглядали Т. О. Бондаренко, І. К. Гужова, Р. Г. Іванченко, А. О. Капелюшний, Н. П. Колеснікова, Є. С. Ліхтенштейн, М. С. Морозова, К. М. Накорякова, З. В. Партико, Н. М. Сікорський, М. Д. Феллер, С. Б. Фіялка. Методику аналізу теми видання розглядали В. І. Алексєєв, С. Г. Антонова, А. Е. Мільчин, Б. С. Мучник та ін.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити особливості роботи редактора в тематично-інформаційному виборі матеріалів для медичного журналу.

III. Результати

Прагнення обмінюватися фаховою інформацією спонукало до появи періодичних видань для медиків різного профілю, молодшого та середнього персоналу, управлінців медичної сфери. Призначення таких видань – ділитися практичним досвідом та інноваціями в певній галузі медицини. Перелік вітчизняної медичної періодики міститься в Каталозі періодичних видань України (2016 р.) [3]. Усього станом на перше півріччя 2016 р. в Україні видається 136 періодичних видань, присвячених медицині та різним її галузям. Контент-аналіз видань свідчить, що 85 із них – спеціалізовані й розраховані на конкретну читацьку аудиторію:

1) видання для фахівців різного профілю (з педіатрії, акушерства та гінекології; терапії; фармації (для працівників аптек); імунології; фізіотерапії і курортології; стоматології; дерматології і венерології; біології; ендокринології; онкології; отоларингології; неврології; гематології і трансфузіології; хірургії; кардіології; радіології; ревматології; урології);

2) видання, орієнтовані на працівників відповідно до їх статусно-компетентісної ролі в медичному закладі (для управлінців, середнього медичного персоналу).

Це засвідчує майже повну забезпеченість сфери охорони здоров'я спеціалізованою фаховою літературою та зумовлює потребу вивчення особливостей її підготовки.

Робота редактора є основою всього редакційно-видавничого процесу, оскільки він аналізує, оцінює, відбирає та, зрештою, удосконалює авторський оригінал. Редакторське опрацювання спеціалізованих періодичних видань має свої особливості, зумовлені їх специфікою: 1) оперативність виходу у світ; 2) стандартизоване художньо-технічне оформлення, наявність постійних рубрик порівняно з неперіодичними виданнями; 3) вживання галузевої термінології; 4) добір відповідного авторського складу та орієнтація на визначене коло читачів [1; 5].

Організація роботи в редакціях із підготовки спеціалізованих періодичних видань розпочинається з перспективного планування. На попередньому етапі розробляється тематичний план на певний період (місяць, квартал, рік) і відповідно до заявлених у цьому плані тем здійснюється

добір авторів та замовлення їм статей певної тематики. Здебільшого пошук тематики та вибір матеріалу для публікації – це керований процес, самопливом авторські оригінали рідше надходять до редакції [1; 2]. При потраплянні до редакцій медичної періодики як замовлених матеріалів, так і тих, які надходять із ініціативи їх авторів, відповідальність за відбір тем для видання покладається на редактора.

Коли надійшов авторський оригінал, редактор, насамперед, має критично проаналізувати тему, що в ньому розкрита. Зазначимо, що аналіз і вибір тем майбутніх публікацій має здійснюватися редактором ще на етапі створення тематичного плану. При цьому орієнтуватися варто на запити читачької аудиторії. Допоможе тут і анкетування читачів, й аналіз запитань, що надходять до редакції, і більш прогресивні рішення на кшталт статистики щодо клікабельності тих чи інших тем, якщо поряд із друкованою виходить й електронна версія журналу.

Однак і у випадку надходження статті до редакції без попереднього замовлення, редакторський аналіз теми публікації здійснюється за єдиною схемою. Як зазначає С. Г. Антонова, у цілісному процесі редакторського аналізу оцінюють вибір теми, рівень її розробки та літературне опрацювання статті відповідно до її цільового призначення і читачької адреси [1, с. 277].

Тематика науково-теоретичних і науково-практичних видань для фахівців різних медичних спеціалізацій (напр., «Вісник фармації», «Вісник ортопедії, травматології та протезування», «Фармацевт-практик») різноманітна та пов'язана з висвітленням дискусійних питань конкретної галузі, оприлюдненням матеріалів про клінічні випробування лікарських препаратів, нових підходів до лікування хвороб; актуальними проблемами реформування галузі охорони здоров'я, зокрема переходом до практики сімейної медицини, медичного обслуговування вимушених переселенців, воїнів АТО тощо. З огляду на те, що нині теорію медицини можна знайти в мережі Інтернет, більшу цінність для читачів мають саме практичні вказівки й рекомендації, висвітлення досвіду практиків та оновлень у профільному законодавстві.

Фахові видання для управлінців, середнього медичного персоналу (напр., «Управління закладом охорони здоров'я», «Довідник головної медичної сестри», «Практика управління медичним закладом»), авторами публікацій для яких є керівники та спеціалісти структурних підрозділів Міністерства охорони здоров'я України, інших установ і відомств у його підпорядкуванні, Міністерства праці та соціальної політики України, мають інформативно-практичний характер. Тому матеріали таких видань: 1) інформують персонал медичних закладів про сучасний стан розвитку медичної сфери в Україні та світі, зокрема містять огляд нормативних документів у галузі охорони здоров'я і фінансово-господарської діяльності; статті фахівців-практиків щодо впровадження в конкретних закладах охорони здоров'я лікувальних технологій тощо; 2) означають з різними аспектами менеджменту у медицині, зокрема, реалізацією пацієнтоорієнтованого підходу, якості медичної допомоги, ефективного управління персоналом, підвищення кваліфікації працівників закладів охорони здоров'я; психологію управління, для постійного самовдосконалення та саморозвитку фахівців; 3) наводять поради, які допомагають практикам розв'язувати їхні повсякденні робочі проблеми або питання, що виникли з огляду на появу нових законодавчих норм у сфері медицини.

Коли редактор аналізує тему авторського оригіналу, перш за все, потрібно з'ясувати, чи відповідає тема профілю видання та його призначенню, конкретній цільовій аудиторії. Наведемо лише один із численних прикладів. До редакції медичного журналу надійшла стаття про охорону праці в закладах різного типу, зокрема медичних. Редакторові треба вирішити питання про можливість її опублікування в журналі, призначеному для управлінського персоналу медичних закладів. З одного боку, частина її присвячена охороні праці в лікувальних закладах, з іншого – охороні праці присвячено окремі видання, наприклад, «Довідник спеціаліста з охорони праці», «Охорона праці та пожежна безпека» тощо. Очевидно, вказана стаття не повністю відповідає медичному профілю видання, тому редактор може рекомендувати авторові залишити та розширити тільки ту частину статті, де йдеться про охорону праці в лікувальних закладах, або опублікувати її у профільному виданні.

Варто звертати увагу на відповідність кваліфікації автора темі статті, оскільки ігнорування цього аспекту може призвести до порушення професійної етики в діяльності редакції та автора. Отже, медичному працівнику не треба писати статтю не за профілем своєї діяльності, наприклад, про проблеми й перспективи реформування галузі охорони здоров'я в Україні. Більш змістовною буде ця стаття, якщо її автором стане компетентна особа – представник Міністерства охорони здоров'я України чи департаменту управління охороною здоров'я.

У випадках, коли тема авторського оригіналу є вузькоспеціалізованою (наприклад, окремий розділ офтальмології), а сам редактор не може визначити її оригінальність і наукову цінність, він звертається до професійного рецензента – фахівця тієї галузі медицини, якій присвячено статтю.

Поширеною помилкою є публікація в науково-практичних журналах матеріалів суто теоретичного змісту. Авторам-науковцям, які у своїй професійній діяльності здебільшого складають тексти власне наукового стилю, інколи складно готувати статті для науково-практичного журналу. У разі надходження наукової статті до редакції доводиться її допрацьовувати відповідно до фор-

мату видання, робити її виклад більш доступним, цікавим для читачів, наповнювати прикладами з практики.

Часто редактори медичних видань при ознайомленні з авторським оригіналом припускаються помилок, неправильно визначаючи читацьку адресу. Наприклад, у журналі для головних лікарів публікується стаття про аспекти надання медичної допомоги з певної лікарської спеціальності. Однак для головних лікарів вона навряд чи буде актуальною, оскільки за посадовими обов'язками рідко хто з них суміщає роботу управлінця з роботою лікаря-практика.

При надходженні авторського оригіналу до редакції спеціалізованого видання з медицини чи при виборі теми для подальшого замовлення матеріалу компетентному авторові редактор має проаналізувати актуальність висвітленої автором або запланованої теми, її практичну цінність, оригінальність і новизну.

Для оцінювання актуальності теми авторського оригіналу та її новизни редактор повинен бути добре обізнаним із темою, якій присвячено матеріал. Важливо, щоб редактор орієнтувався в інформаційному полі тієї галузі медицини, до якого належить його видання, слідкував за новаціями у розвитку медицини в Україні та світі. Із цією метою редактор повинен постійно працювати із джерелами професійної інформації за тематикою видання: переглядати новинні сайти (Медс-права, Лікарінфо тощо), оновлення законодавства на сайтах Міністерства охорони здоров'я України (moz.gov.ua), регіональних управлінь охорони здоров'я, Верховної Ради України (rada.gov.ua), працювати з довідково-інформаційними системами (Expertus, «Ліга-Закон» тощо).

Ми вирішили з'ясувати, чи займаються редактори самоосвітою та які джерела фахової інформації вони використовують у професійній діяльності. Для цього у 2014 р. провели опитування серед окремих категорій працівників (редактори-експерти, редактори сайтів, головні редактори, перекладачі) компанії Цифрового видавництва MCFR (далі – Видавництво MCFR) на тему «Професійне самовдосконалення працівників видавничої галузі». Зазначимо, що компанія Видавництво MCFR спеціалізується на випуску фахової періодики, освітніх програм та електронних продуктів для спеціалістів у галузі освіти, охорони здоров'я, бухгалтерії, охорони праці, кадрового менеджменту, тому редактори цього видавництва є вузькоспеціалізованими фахівцями.

Аналіз анкет дав змогу стверджувати, що читають спеціалізовану літературу для поглиблення власних фахових знань 84% респондентів. Це свідчить про високий професіоналізм працівників Видавництва MCFR та їхнє бажання підвищувати власний фаховий рівень. Решта опитуваних вказували на брак часу для студювання фахової літератури або надавали перевагу тренінгам як ефективній формі підвищення кваліфікації.

Працівники Видавництва MCFR назвали чинники, які мотивуватимуть їх до самоосвіти: кар'єрне зростання, підвищення заробітної плати та більша кількість вільного часу. При цьому респонденти надають перевагу друкованим виданням (29,7%), спеціалізованим сайтам (24,3%) та електронним версіям друкованих книг (21,6%). Серед джерел фахової інформації вони найчастіше називали сайт slovopedia.org.ua та різноманітну науково-навчальну літературу. До альтернативних джерел фахової інформації зарахували тренінги.

Редактор спеціалізованого медичного видання повинен не тільки бездоганно володіти навичками літературного редагування, а й уміти працювати з нормативною базою в галузі охорони здоров'я, знати галузеву термінологію та орієнтуватися в джерелах фахової інформації. Тому вкрай важливо постійно вдосконалювати свій професійний рівень.

Крім того, редактор має бути ознайомленим із подібними виданнями, які представлені на видавничому ринку України та за її межами. Моніторинг таких видань та їх тематично-змістового наповнення дає змогу відстежувати ступінь висвітлення тих чи інших питань галузі, визначати потреби читацької аудиторії в інформації та знаходити актуальні, вигідні для свого видання теми. Водночас варто уникати дублювання тем із виданнями-конкурентами. Це допускається лише в разі нагальної потреби, якщо суспільство загалом та медична галузь зокрема приділяють конкретній темі велику увагу, що зумовлює її всебічний розгляд у публікаціях різних видань. Недотримання цієї норми може призвести до плагіату, що є грубим порушенням професійної етики в діяльності працівників видавничої справи.

Коли редактор дійшов висновку, що тема публікації відповідає профілю видання, а тема – кваліфікації автора, оцінено її актуальність, практичну цінність, оригінальність і новизну, треба з'ясувати її конкретність і ступінь розробки. Широка та неконкретна тема може свідчити про те, що автор недостатньо заглибився в неї та не сформулював мету написання матеріалу, що ускладнює її глибоке розроблення, позбавляє змоги точно визначити читацьку адресу [1]. Якщо бачимо в медичному журналі статтю на тему «Проблемні питання законодавства про медицину в Україні», розуміємо, що навряд чи ми прочитаємо в ній щось конкретне, оскільки питання вдосконалення вітчизняного законодавства про охорону здоров'я є надто широким та передбачає розв'язання багатьох проблем [5].

З огляду на це, редактор має проаналізувати конкретність теми статті, тобто його текст має підпорядковуватися конкретній меті та в ньому має бути чітко висвітлено один чи кілька темати-

чних аспектів. Назва статті має бути сформульована лаконічно, однозначно, без аббревіатур та скорочень слів, крім загальноприйнятих.

Обираючи рукопис для публікації, редактор оцінює рівень розробки теми, оскільки автори по-різному ставляться до збору фактичного матеріалу, суб'єктивно його сприймають і аналізують, доходять при цьому відповідних висновків [4]. Редактор має звертати увагу на рівень суб'єктивізму при висвітленні фактів. Інколи для цього йому доводиться з'ясувати історію питання, яке порушує автор. У медицині, як і в інших галузях науки, є прихильники та противники певних теорій, шкіл, методик лікування, тому редактор має орієнтуватися не на уподобання автора, а на наукову правдивість та інтереси видання.

Отже, при виборі теми матеріалу до фахового медичного видання редактор має керуватися такими критеріями:

1. Відповідність майбутньої статті загальному профілю медичного видання, потребам цільової аудиторії, теми матеріалу – кваліфікації її автора.
2. Уникнення дублювання тем із іншими медичними виданнями (крім «гострих» тем).
3. Оцінка авторського оригіналу щодо актуальності висвітленої автором або запланованої теми, її практичної цінності; оригінальності та новизни; конкретності та рівня розробки теми; грамотності формулювання теми. Водночас діяльність автора та редактора не повинна суперечити нормам професійної етики працівників видавничої справи та медичної галузі.

IV. Висновки

При надходженні авторських оригіналів на замовлення чи самопливом редактор фахового медичного видання має попередньо ознайомитися з ними й відібрати для опублікування ті, які відповідають профілю видання, зорієнтовані на конкретну читацьку аудиторію – медичних працівників відповідно до їх спеціалізації або статусно-компетентісної ролі в медичному закладі. Перший етап редакторської роботи – всебічний аналіз теми матеріалу та визначення її місця та ролі в конкретному випуску видання. Це вимагає високого рівня професіоналізму редактора, його обізнаності як у темі, якій присвячено матеріал, так і у галузі медицини, до якого належить видання. Для того, щоб результатом редакторської роботи став видавничий продукт із якісним контентом, виявлено помилки, які трапляються при оцінюванні теми авторського оригіналу; зазначено джерела збагачення знань редакторів медичних видань, їх професійної самоосвіти.

Подальші напрями дослідження пов'язані з вивченням специфіки контенту медичних журналів відповідно до їх читацької аудиторії.

Список використаної літератури

1. Антонова С. Г. Редакторская подготовка изданий : учебник / С. Г. Антонова [и др.] ; под общ. ред. С. Г. Антоновой. – Москва : Изд-во МГУП, 2002. – 468 с.
2. Артамонова Н. О. Сучасні тенденції розвитку наукової медичної інформації / Н. О. Артамонова // Вісник ХДАК. Сер. Бібліотека. – 2009. – № 27. – С. 45-51.
3. Каталог періодичних видань на 1-ше півріччя 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /http://poshta.kiev.ua/files/katalog_39.pdf. – Дата звернення: 10.10.2016.
4. Мильчин А. Э. Справочник издателя и автора / А. Э. Мильчин, Л. К. Чельцова. – Москва : Олимп, 1999. – 800 с.
5. Морозова М. С. Медицинская литература в системе научных коммуникаций: проблемы издания и распространения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03 / Морозова Мария Станиславовна ; Б-ка РАН. – Санкт-Петербург, 2004. – 22 с.
6. Мучник Б. С. Основы стилистики и редактирования / Б. С. Мучник. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 478 с.
7. Поберезька Г. Г. Медіаосвітній потенціал медичних періодичних видань / Г. Г. Поберезька // Обрії друкарства : наук. журн. / гол. ред. О. В. Трищук. – Київ : КПІ ім. І. Сікорського : Політехніка, 2016. – Вип. 1 (5). – С. 71–81.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2017.

Поберезская А. Г., Щанкина О. Е. Роль редактора в выборе материала для медицинских профессиональных журналов

В статье определены специфические особенности первого этапа редактирования медицинской периодической литературы – анализ темы публикации; выделены критерии для анализа темы, описаны этапы обработки темы авторского оригинала для опубликования.

Ключевые слова: *медицинский специализированный журнал, специализированное периодическое издание, авторский оригинал, перспективное планирование.*

Poberezskaya A., Schankina O. The Role of an Editor in Selecting Material for Medical Professional Journals

The medical journal is the channel of communication between researchers and practitioners in the health field, sharing their experience of delivering professional information. The theme of the magazine article determines its timeliness and the purpose for publication, the place-specific section of the

publication, its maximum informational value. primary importance is the work of an editor with analysis and evaluation of the thematic content of a medical journal.

The relevance of the topic due to the necessity of defining the role of the editor in thematically-information selecting materials for the medical journal, specific techniques of editorial training periodicals medical subjects. Study of the editorial log processing medical subjects deepens on the theory of editing specialized publications.

In the article the features of the editor that thematically is a choice of materials for a medical journal. When you receive the author's original text to order or gravity medical editor professional edition is pre-acquainted with them. selection those publication determines the profile of the publication which focused on the specific readership of health professionals according to their specialization, or status and competence in a medical facility. The first stage of the editorial work are the comprehensive analysis of those material and determination of its place and role in the specific issue of the publication.

When you are choosing the topics to professional medical publication, the editor should follow criteria: consistency with the overall profile of the medical publication, target audience, topics, qualifications of the author; the avoidance of duplication with other medical publications; evaluation of the author's original on the relevance of the topic, its usefulness, originality and novelty, specificity and level of development of the literacy.

Key words: *medical trade magazine, specialized periodicals, the author's original, long-term planning.*